

НЕГЛАСНІ СЛІДЧИ (РОЗШУКОВІ) ДІЇ У РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ОРГАНІЗОВАНИМИ ЗЛОЧИННИМИ ГРУПАМИ

ГУЛА Лев Федорович - доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри кримінального права і процесу Навчально-наукового Інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка»

УДК 343.123.

В статті розглянуто зміст і поняття негласних слідствених (розшукових) дій. Визначено особливості, які необхідно врахувати при виборі здійснення негласних слідствених (розшукових) дій в розслідуванні злочинів, скоєних організованими злочинними групами. Виділено основні види негласних слідствених (розшукових) дій і завдання щодо їх здійснення при розслідуванні окремих злочинів.

Ключові слова: злочин, організована злочинна група, слідствених (розшукових) дій, негласних слідствених (розшукових) дій, види і завдання.

Постановка проблеми

У розслідуванні злочинів, що вчиняються організованими злочинними групами, виникають труднощі, тому що їх діяльність має замаскований характер, вони діють в умовах найсуворішої дисципліни й конспірації та чинять протидію слідству. Виникає об'єктивна необхідність проведення негласних слідчих (розшукових) дій, які потребують ретельної підготовки та визначення напрямку їх провадження при розслідуванні зазначених злочинів.

Стан дослідження

Окремі аспекти використання негласних слідчих (розшукових) дій у розслідуванні злочинів досліджували такі науковці, як: В. Д. Берназ, С. О. Гриненко, О. М. Дроздов, В. А. Колесник, С. С. Кудінов, Д. Й. Никифорчук,

Д. П. Письменний, М. А. Погорецький, В. М. Тертишник, Р. М. Шехавцов, М. Є. Шумило та ін. Проте використання негласних слідчих (розшукових) дій у розслідуванні злочинів, що вчиняються організованими злочинними групами, на сьогодні досліджена недостатньо.

Метою даної статті є дослідження використання негласних слідчих (розшукових) дій у розслідуванні злочинів, що вчиняються організованими злочинними групами.

Виклад основного матеріалу дослідження

Основним засобом формування доказів у кримінальному провадженні є слідчі (розшукові) дії, під якими необхідно розуміти передбачену кримінально-процесуальним законом і забезпечену державним примусом сукупність операцій і прийомів, котрі здійснюються при розслідуванні злочинів для виявлення, фіксації та перевірки фактичних даних, які мають значення доказів у кримінальному провадженні [1, с.3-119]. Кожна слідча дія може розглядатися як специфічна сукупність пізнавальних прийомів виявлення та відображення доказової інформації певного виду, що здійснюються відповідно до визначених процедурних вимог [2, с.46-47].

Відповідно до Кримінально-процесуального кодексу України під слідчими (розшуковими) діями розуміють ті, що спрямовані на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному

кримінальному провадженні (ст. 223 КПК). Різновидом зазначених дій є негласні слідчі (розшукові) дії, відомості про факт та методи, проведення яких не підлягають розголошенню, за визначеними законом випадками, і проводяться у випадках, якщо відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб (ст. 246 КПК) [3, с.420].

Методи проведення негласних слідчих (розшукових) дій - це сукупність пошукових, дослідницьких, організаційних, практичних прийомів, зокрема із застосуванням технічних засобів, які дають змогу в порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законодавством України, отримати інформацію про злочин або особу, яка його вчинила, без її відома.

Так, Є. Д. Лук'яничков до системи негласних слідчих (розшукових) дій відносить ті, які проводяться в кримінальному провадженні з метою збирання та закріплення доказів, але до запропонованого переліку включає притягнення особи як обвинуваченого, обрання запобіжного заходу, визнання особи потерпілим, цивільним позивачем, притягнення особи як цивільного відповідача. Зазначені дії, без сумніву, належать до процесуальних, але мета їх застосування відрізняється від мети слідчих дій [4, с.3].

В.М. Тертишник систематизує негласні слідчі (розшукові) дії в два блоки: до першого блоку відносить слідчі дії, які пов'язані з *втручанням у приватне спілкування* (вони ж проводяться виключно у кримінальному провадженні щодо тяжких або особливо тяжких злочинів): 1) аудіо-, відеоконтроль особи (ст. 260 КПК України); 2) арешт, огляд та виїмка кореспонденції (ст. 261-262 КПК України); 3) зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263 КПК України). Усі вони проводяться лише за ухвалою слідчого судді; до другого блоку негласних (слідчих) відносить інші негласні слідчі (розшукові) дії, частина з яких проводиться виключно щодо *тяжких або особливо тяжких злочинів*: 1) обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (ст. 267 КПК України); 2) спостереження за особою, місцем або річчю (ст. 269 КПК України); 3) аудіо-, відеоконтроль міс-

ця (ст. 270 КПК України); 4) негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження (ст. 274 КПК України); 5) контроль за вчиненням злочину (ст. 271 КПК України), який включає: контрольовану поставку, контрольовану та оперативну закупку, спеціальний слідчий експеримент, імітування обстановки злочину; 6) виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ст. 272 КПК України) [5, с.239-231].

Для негласних слідчих (розшукових) дій, окрім наведених, визначальною ознакою є їх неочевидність, скритність (прихованість) від осіб, які в них не беруть участь, у тому числі й від співробітників слідчих і оперативних підрозділів, але передусім від об'єктів, відносно яких вони проводяться [6, с.7].

У сучасних криміналістичних джерелах порушено питання про доцільність негласних слідчих (розшукових) дій забезпечення кримінального судочинства щодо злочинів, які вчиняють організовані групи. Зокрема, Г. О. Усатий зауважує, що необхідність і правомірність негласних слідчих (розшукових) дій кримінального судочинства зумовлюється стійкою тенденцією до збільшення кількості тяжких й особливо тяжких злочинів корисливо-насильницької спрямованості, витонченістю способів учинення, прийомами й методами їх приховування, ескалацією насильства, професіоналізацією і посиленням протидії кримінального середовища правоохоронній сфері [7, с. 220].

Розслідування злочинів, що вчиняються організованими злочинними групами, здійснюються у поєднанні комплексу слідчих (розшукових) дій негласних слідчих (розшукових) дій з урахуванням великого об'єму слідчої діяльності, наявної небезпеки учасникам кримінального процесу, особливостей позиції у справі, можливостей здійснення протидії процесу розслідування з боку членів організованої злочинної групи та їх оточення.

Організовані злочинні групи постійно вдосконалюють свою злочинну тактику вчинення злочинів, створюючи таким чином перешкоди для нормальної діяльності підрозділів досудового розслідування. Зростання

рівня організованої злочинності, зокрема її корисливо-насильницьких проявів, супроводжується збільшенням кількості випадків застосування організованими злочинними групами насильства при вчиненні злочинів, зростанням рівня жорстокості в діях злочинців, підвищенням консолідації кримінального середовища, протидії правоохоронним органам, які забезпечують розслідування вчинених ними тяжких злочинів.

Проведеним дослідженням встановлено, що організовані злочинні групи цілеспрямовано займаються розробленням заходів захисту від викриття та притягнення їх до кримінальної відповідальності, застосовуючи власну розвідку та контррозвідку, використовуючи сучасні технічні засоби.

Успіх у виявленні та розслідуванні злочинів, вчинених організованими злочинними групами залежить, насамперед, від повноти, достовірності та точності початкової інформації про це, своєчасності та характеру вжитих негласних слідчих (розшукових) дій і багатьох інших факторів, у тому числі від особистих якостей, здібностей, рівня професіоналізму слідчих і оперативних працівників, які здійснюють дані дії.

Як показує опитування слідчих та оперативних працівників Національної поліції України у Львівській області, найбільш ефективно щодо виявлення всіх членів організованих злочинних груп та припинення або нейтралізації протидії на стадії розслідування кримінальних проваджень використовуються:

1) виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ст. 272 КПК України) (15 %);

2) спостереження за особою, річчю або місцем де перебувають члени організованих злочинних груп (ст. 269 КПК України) (22 %);

3) аудіо-, відеоконтроль місця (ст. 270 КПК України) (18%);

4) контроль за вчиненням злочину (ст. 271 КПК України) (10 %);

5) зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263 КПК України) (35%).

Основною метою забезпечення процесу розслідування та створення сприятливих умов для повного, всебічного і об'єктивного

розслідування справи кримінального провадження, для чого оперативні підрозділи виконують негласні слідчі (розшукові) дії і такі завдання:

– встановлюють і затримують осіб, що вчинили злочини;

– відшуковують, збирають, забезпечують збереження речових, а також інших доказів й іншої інформації, використання якої може слугувати для одержання доказів або для побудови слідчих і пошукових версій;

– використовуючи негласні слідчі (розшукові) дії, допомагають перевіряти, чи стосуються докази розслідуваної події;

– встановлюють наміри обвинувачуваних, підозрюваних і їх зв'язків, що мають намір перешкоджати нормальному проведенню процесуального розслідування;

– здійснюють постійний оперативний контроль за підозрюваним і обвинувачуваним з метою запобігання з їх боку протидії або припинення спроб ухилитися від слідства і суду;

– здійснюють розшук відомих і не встановлених слідством злочинців, які переховуються, а також вкраденого ними цінностей, знарядь злочинів.

Негласні слідчі (розшукові) дії припускає використання співробітниками оперативних підрозділів, зважаючи на ситуацію, що виникла, які використовуються для:

а) ослаблення протиборчої сторони шляхом розробки і здійснення контролю за злочином (спонукання обвинуваченого до надання правдивих щиросердих свідчень, що дозволяють розкрити механізм способів учинення організованих злочинів, встановлення всіх учасників злочинної групи, (затримання співучасників за вчинення злочину);

б) виявлення слабкої ланки в організації протидії з боку членів групи та їх оточення (збір компрометуючих відомостей щодо співучасників злочинної групи). Створення конфліктних ситуацій між членами злочинної групи.

Висновки

Проведення негласних слідчих (розшукових) дій під час розслідування злочинів, що вчиняються організованими злочинними групами є необхідність, так як встанови-

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто зміст та поняття негласних слідчих (розшукових) дій. Визначено особливості які необхідно враховувати при виборі провадження негласних слідчих (розшукових) дій у розслідуванні злочинів, учинених організованими злочинними групами. Окреслено основні види негласних слідчих (розшукових) дій та завдання щодо їх провадження при розслідуванні зазначених злочинів.

ти всіх учасників злочину іншим способом це неможливо або значно важко. Використання негласних слідчих (розшукових) дій здійснюються за дорученням слідчого оперативними підрозділами з метою створення оптимальних умов встановлення об'єктивної істини на стадії досудового слідства, а також припинення і нейтралізація протидії розслідування та забезпечення безпеки учасникам кримінального судочинства.

Література

1. Быховский И. Е. Об актуальных вопросах совершенствования процессуальной регламентации следственных действий /- И. Е. Быховский // ктуальные проблемы совершенствования производства следственных действий. – Ташкент, 1982. – С. 3–11.
2. Дубинский А. Я. Производство предварительного расследования органами внутренних дел. – К. : НИИ-РИО КВШ МВД СССР, 1987. – 84 с.
3. Тертишник В.М. Научно-практический комментарий Кримінального процессуального кодексу України. Вид. 13-ге, допов. і перероб. К.: Правова Єдність, 2017. – 824 с.
4. Визначення та система негласних слідчих (розшукових) дій / Є. Д. Лук'янчиков, Б. Є. Лук'янчиков // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 1(9). С.1-7.
5. Теорія доказів: підручник для слухачів магістратури юридичних вузів / Антонов К.В., Сачко О.В., Тертишник В.М., Уваров В.М. / За ред. д.ю.н. професора В.М. Тертишника. – К.: Алерта, 2015. – 294 с.
6. Негласні слідчі (розшукові) дії та використання результатів

SUMMARY

In the investigated crimes committed by organized criminal groups, there are difficulties, because their activities are disguised, they operate in the most severe discipline and conspiracy and oppose the investigation. Organized criminal groups are constantly improving their criminal tactics for committing crimes, thus creating obstacles to the normal activities of pre-trial investigation units. The increase in the level of organized crime, in particular its mercenary-violent manifestations, is accompanied by an increase in the use of organized crime by groups in the commission of crimes and the destruction of witnesses and traces of a crime. The article deals with the content and concepts of secret investigators (investigators) actions. The peculiarities which must be taken into account in the choice of the conduct of secret investigative (search) actions in the investigation of crimes committed by organized criminal groups are determined. The conduct of secret investigative (search) actions requires thorough preparation and determination of the direction of their proceedings in investigating the said crimes. The main types of secret investigative (search) actions and tasks for their investigation during the investigation of the specified crimes are outlined. It is proved that secret investigative (wanted) actions are carried out in those cases where it is impossible to establish evidence in a criminal proceeding in another way. The use of secret investigative (search) actions is carried out by operational units in order to create optimal conditions for establishing objective truth at the stage of pre-trial investigation, as well as to stop and neutralize the counteraction of investigation and security of participants in criminal proceedings.

Key words: crimes, organized crime group, investigative (search) actions, secret investigative (search) actions, types and their tasks.

оперативно-розшукової діяльності у кримінальному провадженні: [навчально-практичний посібник] / С. С. Кудінов, Р. М. Шехавцов, О. М. Дроздов, С. О. Гриненко. – Х. : «Оберіг», 2013. – 160 с.

7. Усатий Г. О. Взаємодія оперативних та слідчих підрозділів податкової міліції під час проведення слідчих дій / Г. О. Усатий // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – 2002. – № 3. – С. 220–228.